

บทแนะนำหนังสือ
เพศสภาพเป็นสิ่งที่เลื่อนไหลหรือไม่?
Is Gender Fluid?

กิตติศักดิ์ เจิมสิทธิประเสริฐ¹

Kittisak Jernsittiparsert

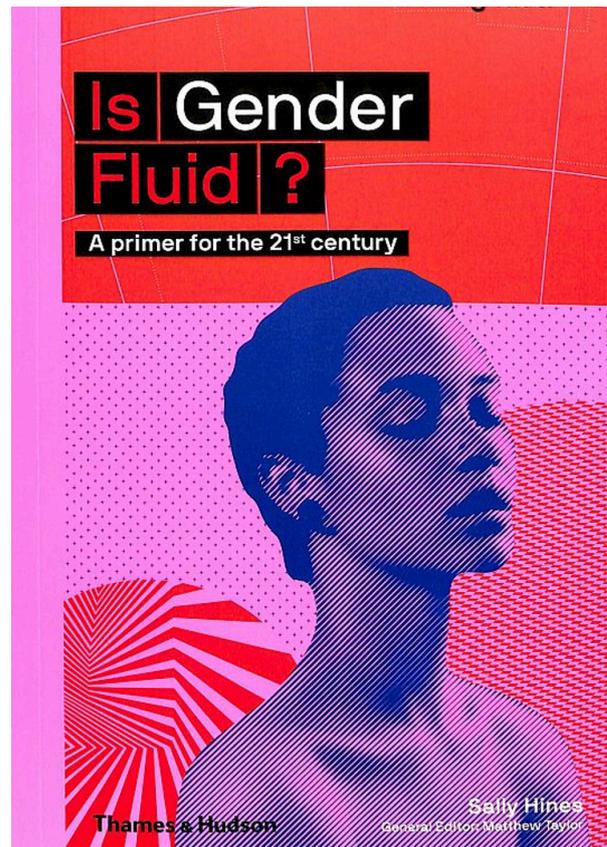
Article History

Received: April 18, 2021

Accepted: May 1, 2021

Is Gender Fluid? เป็นหนังสือลำดับที่ 3 จาก 12 รายการ ของหนังสือชุด “The Big Idea” ซึ่งจัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์เทมส์แอนด์ฮัดสัน ประเทศอังกฤษ ภายใต้การบรรณาธิการของ Matthew Taylor ประธานราชสมาคมเพื่อการส่งเสริมศิลปะ การผลิต และการพาณิชย์ สถาบันแนวหน้าทางวิชาการซึ่งมีอายุมากกว่า 260 ปีของสหราชอาณาจักร เขียนขึ้นโดย Sally Hines ผู้เชี่ยวชาญด้านความหลากหลายและอัตลักษณ์ทางเพศสภาพ และผู้พัฒนาเครือข่ายสหวิทยาการในการศึกษาเรื่องเพศวิถี เดิมเธอดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์สาขาสังคมวิทยาและเพศสภาพศึกษา และผู้อำนวยการศูนย์สหวิทยาการเพศสภาพศึกษา ที่มหาวิทยาลัยลิเวอร์พูล ก่อนที่จะย้ายมาดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์อาวุโสสาขาสังคมวิทยา ที่มหาวิทยาลัยเซฟฟิลด์ เมื่อปี 2562 ที่ผ่านมา

เช่นเดียวกับ Is Capitalism Working? (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน กิตติศักดิ์ เจิมสิทธิประเสริฐ, 2561) และ Is Democracy Failing? (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน กิตติศักดิ์ เจิมสิทธิประเสริฐ, 2562) รวมถึงผลงานอื่นอีก 9 รายการ จุดเด่นของหนังสือชุดนี้คือความเข้าใจที่มากพอต่อความเป็นจริงของ

¹ ศาสตราจารย์สาขารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยบริหารธุรกิจนวัตกรรมและการบัญชี มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
Professor of Public Administration, College of Innovative Business and Accountancy, Dhurakij Pundit University
E-mail: kittisak.jer@dpu.ac.th *Corresponding author

โลกปัจจุบัน ที่แหล่งของความรู้มีอยู่มากมาย สวนทางกับเวลาของผู้คนที่มีน้อยลงในเชิงเปรียบเทียบ พวกมันจึงถูกออกแบบมาอย่างกระชับให้ผู้อ่านสามารถอ่านจนจบตลอดเล่มได้ในระยะเวลาเพียง 2 ชั่วโมง ทั้งยังอาจเลือกที่จะทำความเข้าใจเฉพาะสาระสำคัญๆ ของเรื่อง ภายใต้อ่านเพียงครั้งชั่วโมง ด้วยการอ่านเฉพาะเนื้อหาที่ถูกจัดพิมพ์ด้วยตัวอักษรขนาดใหญ่ที่สุด (จาก 3 ขนาด) หรือทำความเข้าใจลึกลงไปอีกชั้น ด้วยการใช้เวลาเพิ่มอีกราว 1 ชั่วโมง (เพื่ออ่านเนื้อหาที่ถูกจัดพิมพ์ด้วยตัวอักษรขนาดกลาง) แต่นำภาพ (ในกรณีนี้ มากกว่า 160 ภาพ) มาเพื่อช่วยในการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจที่เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ในทุกๆ หน้ากระดาษ

นอกจาก บทนำ และ บทสรุป แล้ว Is Gender Fluid? ประกอบด้วยเนื้อหาอีก 4 ส่วน จำแนกออกเป็น 4 บท ได้แก่ 1) เพศสภาพในฐานะที่เป็นสิ่งแสดงเพศทางชีววิทยา 2) เพศสภาพในฐานะที่เป็นสิ่งประกอบสร้างทางสังคม 3) ความหลากหลายทางเพศสภาพ และ 4) การเคลื่อนไหวทางเพศสภาพ

ผู้เขียนเริ่ม “บทนำ” ด้วยการบอกตรงๆ ว่าสาระหลักของหนังสือเล่มนี้ คือการทำให้นิยามของ “เพศสภาพ” (Gender) เป็นที่ชัดเจน และแสดงจุดยืนหนักแน่นว่า สำหรับเธอ และหนังสือเล่มนี้ของเธอ “เพศ” ที่มาจากคำในภาษาอังกฤษว่า “Sex” หมายถึงลักษณะทางชีววิทยา ขณะที่ “เพศสภาพ” นั้นเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม

เธอเริ่มลำดับความว่า สำหรับคนจำนวนหนึ่ง เพศสภาพเป็นเงื่อนไขของลักษณะทางชีววิทยาและการเจริญพันธุ์ นั้นหมายความว่า ความแตกต่างทางด้านร่างกาย ฮอโมน และโครโมโซม แยกเราให้เป็นชายและเป็นหญิง ขณะที่คนอีกจำนวนหนึ่ง มองว่าเพศสภาพเป็นสิ่งแสดงบรรทัดฐานทางสังคม นั้นหมายความว่า มันเป็นส่วนผสมของพฤติกรรม บทบาท และความคาดหวัง ที่สังคมใช้ในการนิยามความเป็นชายและความเป็นหญิง เท่าแต่โลกยุคปัจจุบัน มีผู้คนจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ มองว่าเพศสภาพไม่ใช่สิ่งที่ฝังรากลึก หรือติดอยู่กับสภาพทางชีววิทยา แต่สามารถเข้าใจและแสดงออกได้อย่างหลากหลาย หรือมีความเลื่อนไหล (Fluidity) เปลี่ยนแปลงไปตามความต้องการทางสังคม วัฒนธรรม และแต่ละบุคคล กล่าวโดยสรุป เพศสภาพจึงเป็นส่วนประกอบของ 3 ปัจจัย ได้แก่ เพศสรีระ อัตลักษณ์ทางเพศ และการแสดงออกทางเพศ

“บทที่ 1 เพศสภาพในฐานะที่เป็นสิ่งแสดงเพศทางชีววิทยา” ผู้เขียนอุทิศ 28 หน้ากระดาษของหนังสือเล่มนี้ เพื่อตั้งต้นว่าสำหรับพวกสารัตถนิยมแล้ว ผู้ชายและผู้หญิงมีความแตกต่างกันมาแต่กำเนิดในทางชีววิทยา ซึ่งความแตกต่างทางด้านร่างกาย ฮอโมน และโครโมโซมระหว่างผู้ชายและผู้หญิงนี้เป็นเหตุให้บทบาททางสังคมของพวกเขามีความแตกต่างกันตามไปด้วย และนี่คือสารัตถะที่แบ่งแยกความเป็นชาย (Masculinity) และความเป็นหญิง (Femininity) ออกจากกัน

เขาพยายามลำดับความเพื่อขยายให้เห็นรากฐานของแนวคิดของนักวิชาการที่เป็นไปในทิศทางดังกล่าว ตามด้วยการชี้ว่า “แต่ไม่ใช่ทุกวิชาการทุกคนจะเห็นด้วย” และ “นักวิชาการจำนวนหนึ่งกำลังแสดงความคิดเห็นแย้งมากขึ้นเรื่อยๆ...” กระทั่ง “นักวิชาการนำนวนมากกำลังปฏิเสธ” ก่อนจะนำคำอธิบายและข้อมูลเชิงประจักษ์อีกชุดหนึ่งมาหักล้าง เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปที่ว่า ปัจจัยทางชีววิทยาไม่ใช่เงื่อนไขของเพศสภาพ หรือแม้แต่พฤติกรรมตามเพศสภาพ อย่างที่คนจำนวนหนึ่งหลงเข้าใจ เพราะแท้ที่จริงแล้ว ไม่มีร่างกายใดๆ ที่เป็นชายและเป็นหญิงในทางชีววิทยา

“บทที่ 2 เพศสภาพในฐานะที่เป็นสิ่งประกอบสร้างทางสังคม” สำหรับ 30 หน้ากระดาษนี้ ผู้เขียนชี้ว่า สำหรับพวกคอนสตรัคติวิสต์เชิงสังคม บทบาททางเพศสภาพไม่ได้ถูกกำหนดโดยเงื่อนไขทางชีววิทยาหรือการวิวัฒนาการ แต่เป็นการสร้างและทำให้เป็นเรื่องถาวรสำหรับแต่ละเพศโดยสังคมและวัฒนธรรมที่เราอาศัยอยู่ ฉะนั้น อัตลักษณ์และการแสดงออกทางเพศที่ผิดไปจากแบบแผนที่ถูกกำหนดขึ้นนี้จึงถือเป็นสิ่งผิดปกติ เขาลำดับความเพื่อพิสูจน์ให้เห็นจริงในความเห็นนี้ ด้วยการแสดงให้เห็นความคลี่คลายทางประวัติศาสตร์ เกี่ยวกับบทบาทของเพศสภาพในสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน หรือแม้แต่ในโลกปัจจุบัน

ตั้งแต่ราวหมื่นปีก่อน ที่มนุษย์เริ่มตั้งถิ่นฐานอยู่เป็นหลักแหล่ง เปลี่ยนจากการล่าสัตว์มาเป็นสังคมเกษตร พัฒนาอารยธรรมขึ้นมาโดยลำดับ จากอียิปต์ กรีก สุโรมัน บทบาททางเพศสภาพล้วนตั้งอยู่บนเงื่อนไขของศาสนาและวัฒนธรรม กระทั่งเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วิธีการผลิตเปลี่ยนแปลงไป กอปรกับตัวอย่างในสังคมอื่นๆ อีกเป็นจำนวนมากหลังจากนั้น ชี้ให้เห็นว่าพฤติกรรมตามเพศสภาพนั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ ไม่ใช่โดยกำเนิด และบรรทัดฐาน ค่า

นิยม และบทบาทตามเพศสภาพ ก็ถูกกำหนดขึ้นเป็นการเฉพาะ ในแต่ละสังคมและวัฒนธรรม ผ่านการยกย่องให้เป็นคุณลักษณะ ในอุดมคติ

“บทที่ 3 ความหลากหลายทางเพศสภาพ” ผู้เขียนใช้อีก 30 หน้ากระดาษ เพื่อแสดงให้เห็นว่ามีบุคคลและกลุ่มบุคคล เป็นจำนวนมาก ที่มีอัตลักษณ์และ/หรือการแสดงออกทางเพศสภาพ ไม่เป็นไปตามกรอบขอบบทบาททางเพศสภาพที่สังคมสร้างขึ้นสำหรับแบ่งแยกชายและหญิง โดยเริ่มจากการชี้ว่าระบบเพศสภาพในสังคมตะวันตก ส่วนใหญ่แล้วเป็นการแบ่งแบบคู่ตรงข้าม ซึ่งมีความเข้าใจโดยพื้นฐานว่ามีแค่เพศชายและหญิงเท่านั้น ขณะที่สังคมอื่นๆ ในโลกไม่ได้เป็นเช่นนั้น

อินเดียเป็นตัวอย่างแรกที่ถูกล่าวถึง และอย่างเป็นทางการ เมื่อปี 2557 “เพศที่สาม” ได้รับการยอมรับตามกฎหมายแล้วในประเทศแห่งนี้ เช่นเดียวกับในวัฒนธรรมอื่นๆ ทั้งในละตินอเมริกา และเอเชีย รวมถึงประเทศไทย ซึ่งเรียกผู้คนที่มีความหลากหลายทางเพศรวมๆ ว่า “กะเทย” ที่ก็ยอมรับการมีอยู่ของเพศอื่นๆ นอกเหนือจากแค่ชายและหญิง

ทั้งนี้ ความสับสนระหว่าง “ความหลากหลายทางเพศ” กับ “รักร่วมเพศ” หรือ “ความปรารถนาต่อเพศเดียวกัน” เป็นสิ่งที่พบได้ทั่วไป โดยเฉพาะในสังคมตะวันตก มันถูกเชื่อมโยงเข้ากับการแต่งกายข้ามเพศและการใช้ชีวิตข้ามเพศ ซึ่งต่อมากลายเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจในทางการแพทย์ กระทั่งความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีตั้งแต่คริสต์ทศวรรษที่ 1930 ที่ทำให้การ “แปลงเพศ” เป็นเรื่องที่เป็นไปได้ เท่าแต่มันก็ยังไม่ได้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศในฐานะพยาธิวิทยา

“บทที่ 4 การเคลื่อนไหวทางเพศสภาพ” ผู้เขียนทิ้งท้ายไว้ตั้งแต่บทที่ 3 ว่าการเพิ่มขึ้นของผู้ที่ตระหนักเกี่ยวกับปัญหาด้านอัตลักษณ์ทางเพศสภาพ ที่ไม่สอดคล้องกับบรรทัดฐานทางสังคม หรือไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดชีวิตของพวกเขา ได้ก่อตัวกลายมาเป็นการเคลื่อนไหวทางเพศสภาพ และเริ่มต้นบทที่ 4 ว่า “ในแง่หนึ่ง มันมีการเคลื่อนไหวทางเพศสภาพ มานานตราบเท่าที่มีความหลากหลายทางเพศสภาพ”

เขาอธิบายว่ากลุ่มเคลื่อนไหวทางเพศสภาพในปัจจุบัน ส่วนใหญ่มีรากเหง้ามาจากการพัฒนาของกลุ่มสตรีนิยมยุคใหม่ (ในยุโรปและอเมริกา ตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18) และ

กลุ่มสิทธิทรานส์ยุคใหม่ (ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19) ซึ่งทั้งกลุ่มเคลื่อนไหว LGBTQ และสตรีนิยม ต่างก็มีพื้นฐานร่วมกันในการท้าทายต่อกรอบแนวคิดเรื่องเพศสภาพแบบคู่ตรงข้าม (ชาย-หญิง) ซึ่งการเคลื่อนไหวพวกคตินี้ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่างๆ มากมาย กระทั่งในพื้นที่ของสื่อสารมวลชน ที่การแสดงออกของเพศสภาพแบบที่ไม่ใช่คู่ตรงข้ามปรากฏแพร่หลายมากยิ่งขึ้น จนในท้ายที่สุด เราอาจต้องเผชิญกับคำถามสำคัญเกี่ยวกับเพศสภาพในอนาคต ว่า “เรากำลังมุ่งหน้าสู่โลกที่ไม่มีเพศหรือไม่?”

และ “โลกที่เราอาศัยอยู่ยังคงห่างไกลจากความเป็นกลางทางเพศสภาพ แต่การก้าวไปสู่ความเลื่อนไหลทางเพศสภาพ เป็นเรื่องที่น่ายินดี (เพราะ) มันเปิดโอกาสที่ดีกว่าให้ทุกคน” คือข้อความสุดท้ายของ “บทสรุป” ของหนังสือเล่มนี้

Is Gender Fluid? อาจไม่ใช่หนังสือที่ให้ข้อมูลครบถ้วนที่สุดเกี่ยวกับ “เพศสภาพ” ซึ่งแน่นอนว่านั่นก็ไม่ใช่วัตถุประสงค์ของหนังสือเล่มนี้ รวมถึงอีก 11 เล่มในชุดนี้ด้วย แต่มันอาจเป็นหนังสือที่ดีที่สุด สำหรับผู้ที่สนใจจะทำความเข้าใจเกี่ยวกับมัน แต่ยังไม่มองเห็นภาพรวม ยังไม่เข้าใจความเป็นมา-เป็นไป ยังไม่ทราบเกี่ยวกับประเด็นสำคัญๆ และข้อถกเถียงอย่างเป็นระบบของเรื่องนี้

เหนือสิ่งอื่นใด ภายใต้สถานการณ์ปัจจุบันของประเทศไทย ที่งานวิจัยจำนวนมากยังพบว่าแม้ในทศวรรษนี้ สังคมของเรายังขาดความเข้าใจที่เพียงพอและการศึกษาเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศสภาพ แม้กระทั่งในโรงเรียน (Jarernpanit, Ma, & Wang, 2019) จนส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ อาทิ มีผลการเรียนที่ตกต่ำ มีปัญหาสุขภาพจิต ตลอดจนมีความเสี่ยงภาวะซึมเศร้าที่จะนำไปสู่การฆ่าตัวตายได้ (จิราภรณ์ อรุณากูร, 2557 อ้างใน สิทธิพร ครามานนท์, นริสรา พิงโพธิ์สภ และ ครรชิต แสนอุบล, 2562: 173) ซึ่ง สิทธิพร ครามานนท์, นริสรา พิงโพธิ์สภ และ ครรชิต แสนอุบล (2562: 173) ชี้ว่าเรากำลังจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องขยาย “ความเข้าใจ” เกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศให้ได้มากยิ่งขึ้น Is Gender Fluid? จึงยิ่งทวีความสำคัญ ในอันที่จะช่วยสร้างความรู้เกี่ยวกับเพศสภาพ ที่ไม่ได้มีแค่ผู้ชาย ผู้หญิง และกะเทย และความเข้าใจว่าอันที่จริง มันเป็นสิ่งเลื่อนไหลเปลี่ยนแปลงไปมาได้ ไม่ได้เป็นอาการป่วยหรือความผิดปกติแต่อย่างใด

บรรณานุกรม

- กิตติศักดิ์ เจิมสิทธิประเสริฐ. (2561). บทปริทัศน์หนังสือ Is Capitalism Working?. *วารสารวิชาการการตลาดและการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี*, 5(2), 190-192.
- กิตติศักดิ์ เจิมสิทธิประเสริฐ. (2562). บทความปริทรรศน์หนังสือ Is Democracy Failing? (2018). *วารสารการบริหารปกครอง*, 8(1), 519-527.
- สิทธิพร ครามานนท์, นริศรา พิงโพธิ์สภ และ ครรชิต แสนอุบล (2562). การให้ความหมายและเหตุปัจจัยของปัญญาที่ผุดขึ้นในบริบทความหลากหลายทางเพศ: กรณีศึกษาพ่อแม่ที่ลูกวัยรุ่นมีความหลากหลายทางเพศ. *วารสารพฤติกรรมศาสตร์เพื่อการพัฒนา*, 11(2), 171-190.
- Hines, S. (2018). *Is Gender Fluid ?*. London: Thames & Hudson.
- Jarepanit, T., Ma, Q., & Wang, Y. (2019). The Gender Issues and Identities of the Young Tomboy and Lesbian in Chiang Mai and Phitsanulok of Thailand. *Rajabhat Journal of Sciences, Humanities & Social Sciences*, 20(1), 172-184.